«РАСЛЫЙМ»
Татарстан Республикасы
мәгариф һәм фән министры
______________ И.Г.Һадиуллин
«19» ноябрь 2025 ел

Рус телендә гомуми белем бирү оешмаларының татар төркемнәрендә укучылар өчен 2026 елда туган (татар) телдән дәүләт йомгаклау аттестациясен уздыру материалларының үзенчәлекләре
(спецификация)

Спецификация
контрольных измерительных материалов для проведения государственной итоговой аттестации по образовательным программам основного общего образования 2026 года по родному (татарскому) языку для обучающихся-татар школ с русским языком обучения

разработан федеральным государственным автономным образовательным учреждением высшего образования
«КАЗАНСКИЙ (ПРИВОЛЖСКИЙ) ФЕДЕРАЛЬНЫЙ УНИВЕРСИТЕТ»

подготовлен государственным бюджетным учреждением
«РЕСПУБЛИКАНСКИЙ ЦЕНТР МОНИТОРИНГА КАЧЕСТВА ОБРАЗОВАНИЯ»

утвержден МИНИСТЕРСТВОМ ОБРАЗОВАНИЯ И НАУКИ
РЕСПУБЛИКИ ТАТАРСТАН

1. Төп дәүләт имтиханын уздыру материалларының максаты

Төп дәүләт имтиханы (ТДИ) дәүләт йомгаклау аттестациясе формасын тәшкил итә. Укучыларның төп гомуми белем бирү программаларын үзләштерү нәтиҗәләренең федераль дәүләт белем бирү стандарты таләпләренә туры килүен билгеләү максатыннан гамәлгә ашырыла. Әлеге максаттан стандартлаштырылган биремнәрдән гыйбарәт тикшерү материаллары тәкъдим ителә.

2. Дәүләт йомгаклау аттестациясен уздыру материаллары эчтәлеген билгели торган документ

Бердәм республика тестын үткәрү материаллары түбәндәге документка нигезләнеп эшләнә:

Примерная образовательная программа учебного предмета «Родной (татарский) язык» для 5-9 классов основного общего образования / Разработчики: Шакурова М.М., Гиниятуллина Л.М. //
https://fgosreestr.ru/uploads/files/a06e46d81b9325ebbfe8e3178d534dbb.pdf

3. Дәүләт йомгаклау аттестациясен уздыру материалларының төзелешен эшләү, эчтәлегенә мәгълүматлар сайлау

Норматив документлар, илебез мәгарифе традицияләре һәм дәүләт йомгаклау аттестациясе максатлары, белем бирү сыйфатын бәяләү өлкәсендәге заманча тенденцияләр имтихан моделе структурасын булдыру, эчтәлекне сайлауның концептуаль алымнарын билгелиләр.

Туган (татар) тел буенча төп дәүләт имтиханы моделен төзүдә төп концептуаль алымнар түбәндәгеләр:

- әлеге модель кысаларында түбәндәге компетенция төрләрен тикшерүне үз эченә алган компетентлы якын килү алымы:

- лингвистик компетенцияне, ягъни тел материалы белән эшләгәндә, лингвистик белемнәрне куллана алуны тикшерә;
- тел компетенциясен, ягъни укучыларның тел нормаларын (лексик, грамматик, стилистик, орфографик, пунктуацион) үтәү белән бәйле осталыклары һәм күнекмәләрен тикшерә;
- коммуникатив компетенцияне, ягъни укучыларның сөйләм эшчәнлегенең төрле төрләренә ия булуын, чит сөйләмне кабул итә алуын тикшерә;
- мәдәни компетенцияне, ягъни телнең милли мәдәниятне белдерү формасы булуын, тел белән халык тарихы бәйләнешен, татар теленең милли-мәдәни үзенчәлеген аңлауны һәм үз фикерен белдерә алуын тикшерә;

- имтихан бирүченең тел һәм сөйләм күнекмәләрен бәяләү бердәмлегендә чагыла торган гомуми якын килү алымы;

- коммуникатив якын килү алымы. Аның нигезен мәктәпне тәмамлаучының коммуникатив практикасының тотрыклылыгын һәм уңышлы булуын тәэмин иткән

коммуникатив белемнәрнең формалашуын тикшерә торган биремнәр системасы тәшкил итә;

- когнитив алым. Биремнәрнең чагыштыру, анализ, синтез, абстракция, гомумиләштерү, классификация, конкретлаштыру, билгеле бер закончалыкларны һәм кагыйдәләрне билгеләү кебек универсаль гамәлләрне тормышка ашыру сәләтен тикшерүгә юнәлгәнлеге белән бәйле;

- шәхси якын килү алымы. Имтихан моделенең чыгарылыш укучыларының мөмкинлекләренә, ихтыяҗларына юнәлгәнлеген, имтихан тапшыручыларның әзерлек дәрәҗәләренә һәм интеллектуаль мөмкинлекләренә җайлашуын күз алдында тота.

Туган (татар) телдән дәүләт йомгаклау аттестациясен уздыру материаллары сайлап алу мөмкинлеген истә тотып төзелгән: укучы ике сочинениенең берсен сайлап алып яза.

Күрсәтелгән алымнар үзара бәйле һәм бер-берсен тулыландыралар.

Аерым биремнәрне һәм тестны гомумән бәяләү системасы педагогик үлчәүләр теориясе һәм практикасы таләпләрен һәм туган (татар) телне укыту традицияләрен истә тотып эшләнгән.

4. Дәүләт йомгаклау аттестациясен уздыру материалларының төзелеше һәм эчтәлеге

Дәүләт йомгаклау аттестациясен уздыру материалларының һәр варианты ике бүлектән гыйбарәт һәм формасы, катлаулылык дәрәҗәсе белән аерылып торган 8 биремне үз эченә ала.

1 нче бүлек (1–7) – кыска җаваплы биремнәр.

Имтихан эшендә кыска җаваплы биремнәрнең түбәндәге төрләре тәкъдим ителде:

- мөстәкыйль формалаштырылган кыска җаваплы биремнәр;
- тәкъдим ителгән җаваплар арасыннан дөресен сайлап язуга корылган биремнәр.

2 нче бүлек (8) – укылган текст нигезендә үз фикереңне белдерә алуны тикшерүгә юнәлдерелгән киңәйтелгән җаваплы ачык типтагы бирем.

Биремнәрнең чагылышы 1 нче таблицада бирелә.

Биремнәрнең чагылышы

1 нче таблица

Эшнең өлешләре	**Биремнәрнең саны**	**Башлангыч (максималь) иң югары балл**	**Биремнәрнең төрләре (типлары)**
1 нче бүлек	7 (1-7 нче биремнәр)	14	Кыска җавап бирүне таләп иткән биремнәр
2 нче бүлек	1 (8 нче бирем)	9	Киңәйтелгән җавап таләп иткән биремнәр
2 нче бүлек		Грамоталылык һәм сөйләм төгәллеге өчен 10 балл	
Барлыгы	**8**	**33**	

5. Дәүләт йомгаклау аттестациясен уздыру материалларын эчтәлекләре һәм эш төрләренә нигезләнеп бүлү

«Туган (татар) тел» предметының төп бүлекләрендәге биремнәрнең бүленеше

2 нче таблица

Бүлекләр	**Биремнәр саны**	**Иң югары башлангыч балл**	**Иң югары башлангыч баллдан биремнәрнең әлеге кисәге өчен куела торган иң югары башлангыч балл проценты**
Синтаксис	2	4	12
Сөйләм	2	12	36
Пунктуация	1	2	6
Орфография	1	2	6
Татар сөйләменең матурлыгы	1	2	6
Лексика	1	1	3
Грамоталылык һәм сөйләм төгәллеге	2 нче бүлек	10	31
Барлыгы	8	33	100

Дәүләт йомгаклау аттестациясен уздыру материаллары тел материалын бирү ысуллары ягыннан бик төрле (3 нче таблица). Укучы текст эчендә кулланылган тел күренешләре белән эш итә; башлангыч текстта күтәрелгән проблемага, тасвирланган вакыйгага карата үз фикерен белдерә.

Тел материалы белән эшләү төрләре ягыннан биремнәрнең бүленеше

3 нче таблица

Тел материалы белән эш төрләре	Биремнәр саны	Иң югары башлан-гыч балл	Иң югары башлангыч баллдан чыгарылган тел материалы белән эшләүнең төрләрен чагылдыра торган биремнәрне үтәгән өчен куелган иң югары балл проценты
Төрле анализлар ясау	7	7	42
Сочинение язу	1	9	27
Грамоталылык		10 (сочинение язу нигезендә)	31
Барлыгы	8	33	100

6. Эшне башкару вакыты

Дәүләт йомгаклау аттестациясен уздыру өчен, 3 сәгать 55 минут (235 минут) вакыт бирелә.

7. Өстәмә материаллар һәм җиһазлар

Дәүләт йомгаклау аттестациясен уздырганда, орфографик сүзлектән файдаланырга рөхсәт ителә.

8. Аерым биремнәрне һәм эшне тулаем бәяләү системасы

1-7 нче биремнәрдә дөрес күрсәтелгән һәр җавап 1 балл белән бәяләнә. Җаваплар биремнәрне үтәү күрсәтмәсендәгечә язылган булса һәм дөрес җавап үрнәге белән тулысынча туры килсә, бирем дөрес үтәлгән дип санала. 1, 2, 4, 5, 6 нчы биремнәрнең җавапларын язганда, символлар тәртибе әһәмиятле түгел.

1 нче бүлек биремнәрен дөрес эшләгән укучы ала алган иң югары балл – 14.

2 нче бүлек биременең җавабы махсус эшләнгән критерийлар буенча тикшерелә. Уңышлы башкарган укучыга куела торган иң югары балл – 9.

Укучының грамоталылыгын һәм язма сөйләменең төгәллеген бәяләү сочинение тикшерү нигезендә башкарыла, 10 максималь балл куела.

Беренче һәм икенче тикшерү нәтиҗәләре буенча экспертлар бер-берсенә бәйсез рәвештә һәр киңәйтелгән җавап таләп иткән бирем өчен беренчел баллар куялар

Ике эксперт тарафыннан куелган беренчел балларда шактый аерма булган очракта өченче тикшерү билгеләнә.

Өченче эксперт, предмет комиссиясе рәисе белән килешенеп, имтихан эшен тикшермәгән экспертлар арасыннан билгеләнә.

Өченче экспертка имтихан эшен тикшергән экспертлар тарафыннан куелган беренчел баллар турында мәгълүмат бирелә.

8 нче биремне үтәгән өчен, ике эксперт куйган баллар суммасы (биремнәрнең үтәлешен бәяли торган барлык бәяләү позицияләре (критерийлары): С1К1-С1К4, С2К1–С2К4, ГК1–ГК4, ФК1 буенча куелган баллар кушыла) арасындагы аерма 6 яки шуннан күбрәк булса, өченче эксперт 8 нче биремнең үтәлешен барлык критерийлар буенча бәяли.

Экспертларның берсе имтихан эшендә җавап булмавын күрсәткән, ә башка эксперт, шул биремне үтәгән өчен, 0 балл куйган очракта биремнең үтәлешен бәяләүдә әһәмиятле аерма юк дип санала.

9. Дәүләт йомгаклау аттестациясен уздыру шартлары (белгечләргә таләпләр)

Туган (татар) телдән дәүләт йомгаклау аттестациясе уздырыла торган аудиториягә филолог белгечләр кертелми. Имтиханны туган (татар) тел һәм әдәбиятны укытмый торган педагог уздырырга тиеш.

Киңәйтелгән җавап бирүне таләп иткән биремнәрнең дөреслеген дәүләт йомгаклау аттестациясен уздыру буенча махсус әзерлек узган туган (татар) тел белгечләре тикшерә.

10. 2026 елгы тикшерү материалларындагы үзгәрешләр

Тикшерү материаллары структурасында һәм эчтәлегендә үзгәрешләр юк.